

р. та в справі білоруських націонал-демократів - пролунало прізвище М.В.Довнар-Запольського. Роботи вченого піддавалися жорсткій критиці: його звинувачували у неонародництві та націонал-демократизмі. Помер Митрофан Вікторович 30 вересня 1934 р. 2 жовтня того ж року в газеті "Известия" з'явився короткий некролог на його смерть. У кінці 30-х рр. були репресовані майже всі його учні з Київського університету, хто до того часу ще залишався в живих [2].

Отже, М. В. Довнар-Запольський відомий вчений, громадський та політичний діяч. Він вважав, що польська «шляхетська аристократична республіка» і російська «боярська олігархія», які повністю ігнорували демос, були «два зла» в білоруській історії і згубно впливали на білоруський народ, який є «дуже демократичний у своїх історичних та народних традиціях». Його праці «Нарис історії Кривицької та Дреговицької земель до кінця XII ст.» та «Нариси по організації західно-руського селянства в XVI ст.» також відображають позиції формування білоруської державності.

Список використаних джерел та літератури:

1. Герасименко Н. О. Історична спадщина М. В. Довнар-Запольського (1864–1934) // Український історичний журнал. – 2003. – № 6 (453). – С. 143–154.
2. Герасименко Н. О. Історична спадщина М. В. Довнар-Запольського (закінчення) // Український історичний журнал. – 2004. – № 1 (454). – С. 120–130.
3. Фещук О. Білоруські народники як творці національної ідеї // Наукові праці Центру історіографічних досліджень. – 2015. – Вип. 1. – С. 24-27.

Гуда Тетяна
студентка 3 курсу історичного факультету
Житомирського державного університету ім. Івана Франко
Науковий керівник: к.і.н О. В. Маркевич

Громадсько-політична діяльність Антона Луцкевича

Суспільно-політична діяльність Антона Луцкевича є важливою частиною білоруського національного руху, який необхідно розглядати в контексті історії Білорусі початку ХХ ст. Формування світогляду А.Луцкевича проходило під час навчання в Петербурзькому Імператорському університеті в оточенні білоруської національної молоді. Зокрема, Вацлава Івановського, Адама Гуриновича, Янки Скіпки і Івана Луцкевича. У цей період починається консолідація національних сил за розвиток національної ідеї, на чолі яких стояли брати Луцкевичі. Їм належить ідея створення першої національної партії на території Білорусі: з програмними установками, спрямованими на зміну державного устрою, підвищення життєвого рівня населення. Створення білоруської державності [2, с. 106].

З виходом першого номера видання «Наша Доля» і «Наша Нива» на території Білорусі складаються умови, котрі сприяють зародженню і розвитку національної літератури і книговидавництва, а також системи освіти і культури в цілому. Антон Луцкевич брав активну участь в полеміці на сторінках «Нашої Ниви» з питань національного самовизначення. Ідея національного відродження втілювалася в проголошенні БНР, як спробу формування моделі національної державності [1, с. 87].

Першочерговим і головним завданням «Нашої Ниви» була боротьба за всебічне національно-культурне відродження білоруського народу, за визнання самого факту його існування. Отже, виходячи з того, що основою всієї національної культури є мова народу, то в першу чергу стояло завдання відродження білоруської мови. У своїй політичній діяльності Антон Луцкевич керувався головним принципом: створення білоруської державності незалежно від даного політичного режиму, сформованого на території Білорусі в умовах тодішньої геополітики. Розподіл території Білорусі за рішенням Брестського і Ризького мирних договорів було сприйнято Антоном Луцкевичем як удар по білоруському національному руху. Слід зазначити, що починаючи з 1908 року на перше місце в його публікаціях виходить національна проблематика: «Про білоруське національне відродження», «Культурне значення малих націй», «Справа про білоруську школу» та «Дума» [5, с. 112-113].

У 1909 р. він досить виразно позначив поворот революційних методів боротьби до творчо-культурної роботи, націленої насамперед на просвітництво, виховання національної свідомості. Яскравим прикладом цього є промова самого А. Луцкевича, надруковані в «Нашій Ниві» за 1911 рік: «Ми, білоруси думки, яких виражаються в газеті «Наша Нива», повинні були дотримуватися простої і високої мрії: відродження нашого народу і краю твердо з гордістю відстоювати свої людські та громадянські права. Ми повинні дивитися через голови різних сучасних «героїв» на 10-30 років вперед у своє майбутнє...». Що стосується положення Білорусі в складі російської імперії, то Луцкевич ясно це показує у своїй роботі під псевдонімом Антона Навіна. У 1910 році в Санкт-Петербурзі виходить книга «Форми національного руху в сучасних державах», де опубліковані численні статті про білорусів А.Навіни. У цих статтях вказується, що в багатьох верствах суспільства поширена ідея «самоврядування для білоруського краю» [4, с. 36-37].

З початком Першої світової війни посилилась цензура. І вже було не дивно, що стали з'являтися на сторінках «Нашої Ниви» так звані «білі плями». До серпня 1915 року вона була закрита. Але, тим не менше, А.Луцкевич продовжував свою громадську і політичну діяльність. Так, ще до закриття «Нашої Ниви» в квітні 1915 року він був одним з ініціаторів і активним учасником, створеної в квітні того ж таки року у Вільно організації «Білоруське товариство потерпілих від війни». Вона об'єднала навколо себе як католиків, так і православних. Фактично її діяльність проходила за рахунок засновників та добровільних пожертвувань, оскільки допомога від царського уряду для такої організації була досить мізерною і «складала всього лише 360 рублів».

У 1916 р Антон Луцкевич розробив свою ідею «Концепцію Сполучених Штатів від Балтійського до Чорного моря». Зі змісту якої випливає, що після Першої світової війни і розпаду Російської імперії, передбачалося створення економічного і політичного блоку держав до якої б увійшли Білорусь, Україна, Литва і Латвія. В цей час А.Луцкевич вів не тільки активну політичну, а й суспільну роботу . Так, в 1916 році у Вільно був створений «Центральний союз білоруських національних громадських організацій». Метою цього союзу було, перш за все, розвиток культурно-мистецьких заходів. Необхідно відзначити, що

незважаючи на те, що німці і проводили на території Білорусі колонізаційну політику, вони сприяли культурному і національному відродженню білоруського краю. У 1916 р. німці визнали білоруський народ і його мову рівними серед інших [3].

Німеччина допомогла білоруським національним діячам у запобіганні колонізації, яка почалася активно в цей час. Почали відкриватися на рідній мові перші школи, організації, клуби, товариства, видаватися газети. Незважаючи на значні труднощі, все ж були досягнуті значні результати. У Вільно, завдяки діяльності Луцкевича була організована гімназія. Ще більші успіхи і зрушення відбувалися в пресі. Відомо, що на Білорусі до 1915 р. рідною мовою видавалася тільки одна газета «Наша Нива», то вже в 1918 р. їх було більше десяти: «Гомін», «Білорусь», «Вільна Білорусь», «Незалежна Білорусь», «Беларускі шлях», «Беларуская думка» та ін. А.Луцкевич разом зі своїми прихильниками 25 січня 1918 року на конференції білоруських організацій Віленщини створив «Віленську білоруську раду», яка зайняла відверто пронімецьку позицію. Причину своїх дій пояснив А.Луцкевич, кажучи про те, що «в політиці треба прикріплятися до історичних традицій, економічних, соціальних і культурних обставин». Наступним етапом діяльності А.Луцкевича була його боротьба з польським урядом за визнання незалежності БНР. Він вважав, що єдиною формою боротьби свого політичного існування, що забезпечує можливість господарсько-економічного прогресу є політична незалежність [2, с. 107].

Після початку окупації Польщею білоруських земель, так званий виконком демократичних організацій направив телеграму Польському уряду про недопущення втручання в справи Білорусі. Однак відразу ж після розподілу території Білорусі на Західну, що увійшла до складу Польщі, і Східну, в той час що була Північно-Західним краєм Росії, Антон Луцкевич відходить від активної громадсько-політичної діяльності. Ймовірно, це пояснюється усвідомленням того, що реалізація національної ідеї в даний момент і в даних умовах на території Білорусі була неможлива. 28 лютого 1920 року Антон Луцкевич подав у відставку. Але це ще не говорить, що він повністю відійшов від політичної діяльності. Проте, він більшою мірою став займатися культурно-

просвітницькою роботою, ніж політичною боротьбою, хоча від останньої він не міг відхреститися. Кажучи про 20-ті роки минулого століття, слід зазначити, що це був особливий період в історії Білорусі. Суспільно-політична і літературна діяльність А.Луцкевича в цей час досягла свого розквіту. Луцкевич став ідеологом національного руху в Білорусі. 1 січня 1928р. Антона Луцкевича арештували, а в його квартирі був проведений обшук, який не дав ніяких результатів [6, с. 10].

Перебуваючи в Лунинській в'язниці, А.Луцкевич остаточно підірвав своє здоров'я і був переведений в лікарню. Він постійно скаржився на головні болі, крім того, у нього було слабке серце. До переміщення його в лікарню Луцкевич провів у в'язниці понад 3 місяці. У 1929 р. Луцкевича зараховують до соціал-фашистів. В цьому ж році газета «Зірка», надрукувала карикатуру на А.Луцкевича і назвала його націонал-фашистом. Це був ще один удар російській пресі по національному лідерові Білорусі і, в ситуації, що склалася йому найкращим варіантом було піти в підпілля і на деякий час припинити свою активну діяльність. Але, не дивлячись на це, він продовжує свою культурну роботу. Луцкевич пише свої доробки про класиків світової культури. Він писав про музичний фольклор, усну народну творчість, музику. Публікації на ці теми можна знайти як в західнобілоруських, так і в польських і російських виданнях.

Особливе місце в творчості А.Луцкевича займає переклад Нового завіту і Псалтиря. Книга вийшла в 1931 році в Гельсінкі. Пізніше у 1948 році Британське і Закордонне Біблійне товариство перевидать Новий Завіт і Псалтир в Лондоні [5, с. 98-99].

У 1931 році влада добивається звільнення Антона Луцкевича з Віленської Білоруської гімназії. Однак він все ще залишався керівником Білоруського Наукового товариства та Білоруського музею. 1939 рік розпочався початком Другої світової війни. Західна Білорусь була приєднана до БССР. У відзначенні нової геополітичної ситуації на Білорусі, а саме об'єднань Заходу і Сходу в єдину територіальну одиницю в складі СРСР. Антон Луцкевич повинен був бути задоволений, адже збулася його давня мрія. Але що ж Антон Луцкевич?

А він як і раніше стояв на принципах білоруського відродження: за мову, білоруську школу, культуру, науку і мистецтво. 30 вересня 1939 року відбувся його повторний арешт. За офіційними даними він помер в Саратовській області в 1946 році. Але це точно не відомо, так і не відомі дата і місце його поховання. Так закінчується життя одного з яскравих діячів білоруського національного руху.

Роль і значення А. Луцкевича в суспільно-політичному житті важко переоцінити. Присвятивши себе ідеї національного відродження Білорусі, він викликав і продовжує викликати захоплення. Саме Антон Луцкевич та його цілеспрямованість, працьовитість, відданість білоруської ідеї можуть служити прикладом для будь-якого сучасного політика, який поставив собі за мету благополуччя простого народу в усіх сферах його життя на сучасному етапі розвитку.

Список використаної літератури

1. Ластовский В.Ю. Кароткая гісторыя Беларусі / В. Ю. Ластовський. – Мн., 1992. – 117 с.
2. Лодысев У. Ф. На пераломе эпохі: станаулення беларускай дзяржаунасці (1917–1910 гг.) / У. С. Лодысев. – Мн., 1999. – 106–107 с.
3. Сидоревич А. М. Антон Луцкевич / А. М. Сидоревич // Нёман. – №7. – 1990. – 17–19 с.
4. Турук Ф. Ф. Белорусское движение / Ф. Ф. Турок. – М., 1991. – 65 с.
5. Чигринов П. Г. Очерки истории Белоруси / П. Г. Чигринов. – Мн., 2000. – 165 с.
6. Янушкевіч Я. Луцкевичы / Я. Янукевіч // Шляхам гадоў. – Мн., 1994. – 9-11 с.

Ярослав Школьник

Студент 3 курсу історичного факультету

Житомирського державного університету Імені Івана Франка

Науковий керівник: к. і. н., старший викладач О.В. Маркевич